

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU  
KRKONOŠSKÉ STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY



Stručný  
**Průvodce**  
naučnou stezkou  
**Rýchory**



## **Vážení návštěvníci,**

**zve me Vás na naučnou stezku po hřebeni Rýchor, kde na několika stanovištích získáte základní informace o zdejší přírodě a historii.**

Naučná stezka Rýchory má 10 zastávek, prochází nejcennějšími partiemi Krkonošského národního parku - I. a II. zónou. Trasa je vedena po turisticky značených cestách, je dlouhá 6 km a vede od vyhlídky Maxovka s odbočkou k Rýchorské studánce směrem ke křižovatce cest Kutná na Dvorský les a vrací se nad Sněžnými Domky zpět.

Stezka byla navržena a uvedena do provozu pracovníky Správy Krkonošského národního parku v roce 1997 a obnovila tak tradici zrušené stezky přírodní rezervací Rýchory z roku 1974.

Rýchory tvoří nejvýchodnější část Krkonošského národního parku. Oproti turisticky více navštěvovaným partiím si stále zachovávají svoji klidnou a příjemnou atmosféru a téměř neporušené lesní a luční porosty. Díky botanicky velmi cenným lokalitám je okolí Rýchorské boudy začleněno do I. a II. zóny národního parku s některými přísnějšími opatřeními v oblasti ochrany přírody. Zvláštní pozornost zasluhuje Dvorský les zvaný též Rýchorský prales, tvořený bizarními kmeny starých buků. Z dalších vzácných lokalit můžeme jmenovat nedalekou Rýchorskou studánku, Rýchorskou květnici, Lysečinské údolí nebo krasové Albeřické jeskyně. Zajímavé z historického hlediska jsou vojenské pevnosti na Babí (vojenská pevnost Stachelberg je otevřena v sobotu a neděli od května do září). Naučná stezka Rýchory je přístupná od 1. května do 31. října.

Přejeme Vám mnoho příjemných zážitků na trase naučné stezky a současně Vás žádáme, abyste při svém putování nezapomínali dodržovat Návštěvní řád Krkonošského národního parku.

Děkujeme

### **Zastávky naučné stezky:**

- 1 Bývalá Maxova bouda
- 2 Rýchorská bouda
- 3 Rýchorská studánka
- 4 Kutná - rozcestí
- 5 Slatina u Dvorského lesa
- 6 Dvorský les
- 7 Pohraniční opevnění
- 8 Smrčina
- 9 Sněžné Domky
- 10 Rýchorská květnice

### **Zastávka č. 1**

#### **Vyhledka na Kutné - Maxovka (panorama)**

V severní části Rýchorského hřbetu, kde vyčnívají nad úroveň terénu fylitové skalní výchozy, byla v roce 1892 vybudována první bouda ve vrcholové oblasti Rýchor - Maxova bouda (Maxovka). Objekt po druhé světové válce zchátral a staré základy byly využity k vybudování stávající vyhlídky. Při jasném počasí lze shlédnout panorama východních Krkonoš. Zleva: Černá hora - 1299 m, Světlá hora - 1244 m, Liščí hora - 1363 m, Zadní Planina - 1423 m, Luční hora - 1555 m, Studniční hora - 1554 m, Sněžka - 1602 m, Svorová hora - 1411 m, Pomezní hřeben, Dlouhý hřeben, který se táhne až k Hornímu Maršovu, konečně pak i malebné Lysečinské a Albeřické údolí.

Vrcholová část Rýchorského hřbetu patří mezi přírodovědecky nejbohatší lokality Krkonoš (odtud i název Rýchorská květnice). Vlivem místního klimatu zde rostou jak typické vysokohorské rostlinné druhy (sasanka narcisokvětá, koniklec bílý, oměj pestrý, violka sudetská, kýchavice Lobelova a stračka vyvýšená), tak i druhy teplomilné, z hájových poloh, např. plicník lékařský, křivatec žlutý aj.

Z ptáků zde můžeme spatřit rehka domácího, občas konipasa bílého či křivku obecnou, dále sluku lesní i tetřívka obecného.

## **Zastávka č. 2**

### **Rýchorská bouda**

Bouda leží v nadmořské výšce 1 001 m. Byla vystavěna v letech 1928-29. V polovině sedmdesátých let ji získala Správa KRNAP. Po rozsáhlé rekonstrukci zde od roku 1986 působí Středisko ekologické výchovy (nyní Krkonošské středisko ekologické výchovy), které tak patří mezi nejstarší zařízení svého druhu u nás.

KSEV pořádá pro děti, mládež i dospělé různé akce, jako např. školy v přírodě, semináře zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí, jazykové kurzy, podniková či jiná odborná školení, rodinnou či skupinovou rekreaci.

Celoročně slouží turistům a návštěvníkům pro občerstvení na Rýchorské boudě bufet.

Odborníci Správy Krkonošského národního parku v okolí Rýchorské boudy (která se nachází v I. zóně národního parku) a jinde na Rýchorách, provádějí různá odborná pozorování a vědecký výzkum. Jedná se o ornitologická pozorování tahu ptáků, záchranu vymírajícího tetřeva hlušce, udržení, případně navrácení původní vzácné horské květeny např. sasanky narcisokvěté. Modelově je zde sledována vhodnost a účinnost biologické čistírny odpadních vod z Rýchorské boudy. Dosavadní výsledky tohoto zařízení (účinnost až 97 %) dávají předpoklad využití této technologie na horských boudách umístěných v nejcennějších partiích Krkonoš.

Údaje o počasí jsou měřeny v meteorologické stanici a jsou využívají pro dlouhodobá pozorování klimatických poměrů. Ke kontrole škodlivých látek v ovzduší je před Rýchorskou boudou umístěna automatická monitorovací stanice.

## **Zastávka č. 3**

Rýchorská studánka - odbočka z hlavní trasy

Rýchorská studánka vyvěrá na svahovém prameništi. Pramení zde výborná pitná voda, kterou jsou zásobeni obyvatelé Horního Maršova i nedaleká Rýchorská bouda.

Vyskytuje se zde mnoho druhů vzácných rostlin a živočichů. Uveďme si některé: z rostlin např. bledule jarní, lýkovec jedovatý, stračka vyvýšená, šafrán bělokvětý, z živočichů měkkýš - vřetenovka krkonošská, endemit (to znamená druh, vážící se pouze na jedinou oblast na světě).

## **Zastávka č. 4**

### **Kutná - rozcestí**

Zvířena Rýchor

Skladba živočichů na Rýchorách je velmi pestrá, proto se zde můžeme zmínit jen o těch významnějších.

Ptactvo

V Dvorském lese hnízdí již po mnoho let čáp černý. Vzácností je setkání s orlem křiklavým a včelojedem lesním, častěji však spatříme další z dravců: káně lesní, jestřába lesního, krahujce obecného či poštolku obecnou. S příchodem jara se z jižních krajů vrací zástupce bahňáků - sluka lesní.

V nočním lese nejčastěji zaslechneme houkání sýce rousného a kalouse ušatého, občas v okolí zahzní i naše největší sova výr velký či naopak drobný kulíšek nejmenší.

Nedaleko odtud je stanice pro odchov vzácného zástupce kurovitých - tetřeva hlušce. Mladí ptáci jsou vypouštěni zpět do volné přírody. Bohužel tento druh vyžaduje rozlehlé a nerušené lesní komplexy, které v Krkonoších již těžko nachází, a proto jeho stavy stále klesají. Častěji se však vyskytuje jeho menší příbuzný - tetřívka obecná, který vyhledává nízké porosty břízy a smrku. Savci

Stejně jako v ostatních částech Krkonoš je i zde hojná liška obecná, kuna lesní i skalní a obě naše lasice (kolčava a větší hranostaj). Občas se v okolí usídlí i největší lasicovitá šelma - jezevec lesní. Můžeme zde spatřit zajíce polního, zvěř srnčí a jelení. Do bukových porostů se za potravou zatoulá i skupina zvěře černé (tak myslivci nazývají prase divoké).

## **Zastávka č. 5**

### **Slatina u Dvorského lesa**

Okolní vlhkomilná vrbová a březová společenstva nápadně připomínají krajinu severské tundry. Stromové patro je tvořeno břízou bradavičnatou, pýřitou a karpatskou, vrbou ušatou a jívou a vzácně i vrbou laponskou. Z dalších dřevin je zastoupen jeřáb obecný a buk lesní, tvořící zde pouze zakrslé a pokroucené kmeny.

V okolí cesty si všimněte tzv. smrkových rodin, které vznikají zahříváním spodních větví. Tento způsob vegetativního rozmnožování se uplatňuje pouze u dřevin rostoucích ve vyšších horských polohách. Skupiny stromů jsou pak mnohem stabilnější a tedy i odolnější. Vlivem drsného klimatu (časté námrazy, silný vítr a vysoká sněhová pokrývka) má les na náhorním plató parkovitý charakter.

Bylinné patro tvoří krátkostébelné trávy, např. smilka tuhá, tomka vonná, metlička křivolaká spolu s kopečky vřesu obecného, brusnice brusinky a borůvky. V okolí se vyskytuje vzácná vachta trojlistá, zábělník bahenní, suchopýr pochvatý. Nedaleko od stezky uvidíte nápadný porost česneku hadího.

## **Zastávka č. 6**

### **Dvorský les**

Nacházíme se v nejvyšší partii Rýchorského hřebene, v I. zóně národního parku (1033 m n. m.). Jistě Vás zaujmou pokroucené kmeny starých buků, jejichž vzhled byl ovlivněn již v minulém století. Tehdy se v lesích běžně páslo a dobytek postupně mladé stromky okusem deformoval. K tomu ještě přispěl okus spárkatou zvěří, drsné klima, vysoká sněhová pokrývka a nadmořská výška přes 1000 m n. m., což je zde horní hranice výskytu buku. Dvorský les je někdy zván i "Rýchorský prales", ale tento název není přesný, jelikož porost byl částečně založen uměle.

Lesy v I. zóně národního parku nejsou v současnosti hospodářsky využívány a zásahy lesníků se omezují pouze na výsadby v místech, kde se stromy přirozeně nezmlazují. Obnova původního složení lesa (tzv. hercynské směsi, tvořené jedlí, bukem a smrkem) je náročná a zdoluhavá a její výsledek posoudí až další generace. Dodejme, že k pěstování se používá výhradně osivo z místních (tzv. autochtonních) a současně kvalitních porostů.

## **Zastávka č. 7**

### **Pohraniční opevnění**

Pevnostní objekty v prostoru Rýchor tvoří součást mohutné a nikdy nedokončené linie stálého československého opevnění budovaného v letech 1935-38 jako hráz proti tehdejšímu fašistickému Německu. Výstavba pevností v masivu Rýchor byla zahájena teprve v létě 1938, takže do podpisu Mnichovské dohody a následného odstoupení pohraničí (počátek října 1938) se zde podařilo vybetonovat pouze jedenáct objektů lehkého opevnění vzor 37. Vybudované

lehké opevnění vzor 37 (tzv. "řopík" podle zkratky ŘOP - Ředitelství opevňovacích prací) hlavně v prostoru Dvorského lesa je prezentováno vesměs objekty typu A se dvěma střílnami, umožňujícími oboustrannou boční palbu. Tento typ tvoří základ lehkých pevnostních linií, kde se jednotlivé pevnůstky vzájemně chrání bočními palbami a vytvářejí tak mezi sebou palebné přehradu.

V zalesněném terénu byla souvislost paleb zajišťována kácením palebných a pozorovacích průseků mezi jednotlivými objekty. Železobetonové čelní stěny a stropy jsou u běžných pevnůstek silné 60-80 cm a odolávaly zásahům dělostřeleckých granátů do ráže 100 mm. Základ výzbroje tvořily dva lehké nebo těžké kulometry, umístěné ve speciálních lafetách. K pozorování okolí a řízení palby sloužily dva stropní zrcátkové periskopy. Objekty měly zásobu munice, potravin a vody zhruba na tři dny boje. Posádku oboustranných pevnůstek tvořilo 7 mužů.

### **Zastávka č. 8**

#### **Smrčina**

Rozsáhlá devastace krkonošských lesů v 16. až 18. století podstatně zasáhla i do druhové skladby lesních porostů na Rýchorách. Květnaté bučiny se uchovaly jen v malých zbytcích při úpatí Rýchor, v submontánním pásmu. Ve vyšších polohách nad 600 m n. m. již narazíme na kyselé horské bučiny, jako např. Dvorský les. Nad pásmem těchto chudých horských bučin (ve výšce nad 1000 m n. m.) se rozkládají přirozené horské smrčiny. Vzhledem k podstatným hospodářským zásahům není však jednoduché stanovit, které ze současných smrkových porostů jsou přirozené (nebo původní) a které jsou druhotně vysázené. Několik malých ploch s porostem smrků přímo na vrcholku Dvorského lesa již naznačuje pozvolný přechod bučin do pásma horských smrčin. V půdním profilu se zde objevuje tzv. podzolový horizont, upozorňující na přirozený původ smrčin v těchto místech.

Delší přítomnost smrkových porostů signalizují i některé rostlinné druhy - podbělice alpská, čípek objímavý a metlice křivolaká. V prosvětlených okrajích porostu roste ve velkých trsech druh sítinovité trávy se sytě zelenými tuhými listy - bika lesní, jejíž výskyt zde na Rýchorách představuje nejzápadnější naleziště na území celé republiky.

### **Zastávka č. 9**

#### **Sněžné Domky**

Luční enkláva Sněžné Domky (dříve Weiselt) leží v závětrném prostoru, kde se každoročně hromadí sníh a setrvává zde až do pozdního jara. Odtud pramení i staré rčení "Není na Rýchorách jaro, dokud leží na Weiseltu sníh". Svahy Rýchor zde spadají do mělké žacléřsko-svatoňovické černouhelné pánve. Uhlí se zde od roku 1992 již netěží.

Od 14. stol. se ve Sklenařovickém údolí, v Bártlově lese a na některých tocích těžilo či rýžovalo zlato. Výtěžnost byla velmi malá (v nejúspěšnějším roce 1664 pouhých 70 g), a proto se od této činnosti postupně ustoupilo. Mnohé skutečnosti o středověké těžbě zlata však dodnes zůstávají zahaleny tajemstvím. Neobvykle velký je např. rozsah povrchových dobývek v Bártlově lese, který vůbec neodpovídá údajně malé výtěžnosti. Ostatně Rýchorám byl kdysi přidáván přívlástek "zlaté". Dominantou okolí Žacléře je barokní zámek, původně středověký hrad, střežící od 14. stol. Zemskou cestu z Čech do Slezska. V roce 1628 odcházel po této cestě do exilu Jan Amos Komenský. Žacléřskou pánev uzavírá na východní straně protáhlý hřbet Vraních hor s vrcholem Špičák ( 880 m n. m. )

### **Zastávka č. 10**

#### **Rýchorská květnice**

Nacházíme se v místě, odkud je nejkrásnější panoramatický výhled na východní Krkonoše. Rýchorská květnice představuje část severozápadního svahu Rýchor, kde byla v r. 1960

vyhlášena stejnojmenná botanická rezervace. Náhorní planina zde přechází do Suchého dolu, kde se dnes nachází jen několik rekreačních objektů. Vzhled údolí, kde se ještě krátce po druhé světové válce intenzivně hospodařilo, se rychle změnil po hustém zalesnění celých svahů smrkem, olší a jinými listnatými dřevinami.

Tímto neuváženým hospodářským zásahem velmi rychle zanikla řada cenných botanických lokalit, vážně byla postižena i samotná Rýchorská květnice. Vyskytují se zde velké porosty sasanky narcisokvěté, koniklece bílého, náholníku jednoúborného a dalších vysokohorských rostlin. Na jednom z mála míst v celých Krkonoších zde roste oranžově kvetoucí lilie cibulkonosná. Okolí potůčků vyhledává vlhkomilná a stínomilná vegetace - oměje, kozlík bezolistý, vrbovka trojstranná, pcháč různolistý. Občas zde narazíme na doklad někdejšího osídlení - porosty okoličnaté rostliny čechřice vonné, která se vyznačuje silnou aromatickou vůní, připomínající anýz. Dříve byla pěstována v okolí téměř každého horského obydlí a časem zplaněla do takové míry, že dnes patří mezi velmi hojné krkonošské rostliny. Husté zalesnění by mělo za následek velmi rychlý zánik dosud ještě bohaté vegetace tohoto horského údolí. Opad jehličí by způsobil překyselení půdy, výsledkem hustého zapojení výsadeb by bylo příliš veliké zastínění, takže místo světlomilných horských druhů, z nichž některé jsme jmenovali, bychom se po čase setkali pouze s chudou vegetací smrkových lesů. Správa Krkonošského národního parku proto každoročně provádí rozsáhlé prořezávky hustých smrkových výsadeb a náletu, s cílem zachování určitého poměru, přirozené rovnováhy mezi lesními a bylinnými porosty.

V louce před námi je zachována svahová slatina s řadou charakteristických slatinných rostlin: kozlíkem dvoudomým, ostřicí Davallovou, o. prosovou a o. žlutou, tolií bahenní, suchopýrem širolistým, violkou bahenní, překvapivý je zde výskyt vysokohorského druhu - suchopýrku alpského. Neobvyklá je i samotná nadmořská výška - 970 m n. m., ve které se již slatinné louky vyskytují velmi vzácně. Pár desítek metrů a budete opět stát v místě, odkud jste vyšli na tento výlet. Věříme, že vám naučná stezka poskytla mnoho hezkých zážitků a umožnila nahlédnout do tajů a krás horské přírody na Rýchorách. A pokud jste se přesvědčili o nutnosti ochrany těchto přírodních hodnot, pak splnila naše naučná stezka plně své poslání.

Přejeme vám příjemnou další cestu a těšíme se opět někdy na shledanou na Rýchorách.